

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Кафедра фізіології людини і тварин

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації

проф. Саврилюк С. В.

Протокол № 2 від 18.10. 2017 р.

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

БІОЛОГІЯ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ

підготовки магістра

спеціальності 014 «Середня освіта (Біологія)»

освітньої програми (спеціалізації) «Біологія»

Луцьк – 2017

Програма навчальної дисципліни «Біологія поведінки людини» підготовки магістра, галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта (Біологія)» за освітньою програмою «Біологія»

Розробник: Козачук Н.О., професор кафедри фізіології людини і тварин, доктор біологічних наук, доцент

Рецензент: Омельковець Я.А., кандидат біологічних наук, доцент кафедри зоології

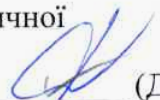
Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри фізіології людини і тварин

протокол № 12 від 02.10 2017 р.

Завідувач кафедри: (Моренко А.Г.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету біологічного факультету

протокол № 1 від 12.09 2017 р.

Голова науково-методичної комісії факультету (Дмитроца О.Р.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

© Козачук Н.О., 2017

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Для студентів денної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта (Біологія)» освітньої програми «Біологія»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання		Нормативна
Кількість годин/кредитів __150__/_5__		Рік навчання__1__
		Семестр_1_-ий__
		Лекції __24__ год.
		Практичні (семінарські) _- _ год.
		Лабораторні __20__ год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Індивідуальні __-__ год.
		Самостійна робота __96__ год.
		Консультації__10__ год.
		Форма контролю: екзамен

Для студентів заочної форми навчання галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія», освітньої програми «Біологія»

спеціальності 01 «Біологія»; освітньої програми «Біологія»		
Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання		Нормативна
		Рік навчання____1____
Семестр__1-ий__		
Лекції __16__ год.		
Практичні (семінарські) _ _ год.		
Лабораторні __6__ год.		
Індивідуальні __-__ год.		
Кількість годин/кредитів _150__/_5__		

ІНДЗ: <u>немає</u>		Самостійна робота _110_ год.
		Консультації __18__ год.
		Форма контролю: екзамен

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Мета викладання навчальної дисципліни полягає у формуванні в студентів уявлення про біологічні основи поведінки людини.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

1. Проаналізувати роль гуморальної та нервової регуляції в поведінці людини.
2. Розглянути роль вроджених і набутих форм поведінки людини.
3. Оцінити співвідношення біологічних і соціальних факторів в поведінці людини.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях: основні терміни психо-нейроендокринології людини; принципи гуморальної і нервової регуляції; типи вищої нервової діяльності.

Крім того студенти повинні вміти визначати тип вищої нервової діяльності; оцінювати психоемоційний стан людини; аналізувати поведінкові акти з точки зору гормональної регуляції.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Програма змістових модулів

Змістовий модуль 1. Поведінка людини: нервово-гуморальна регуляція.

Тема 1. Взаємозв'язок функцій організму

1. Три функції особистості.
2. Зв'язок психіки і поведінки з гормонами.
3. Історія розвитку об'єктивної психології.

Тема 2. Загальна характеристика гуморальної регуляції.

1. Функціональна класифікація гуморальних факторів.
2. Загальна характеристика гормонів і залоз.
3. Принципи гуморальної регуляції.
4. Механізм гормональних впливів на поведінку.

Тема 3. Комплексні приклади психотропного ефекту гормонів: стрес і передменструальний синдром.

1. Поняття стресу.
2. Визначення величини стресу.
3. Поведінка під час стресу.
 - А) зміщена активність;
 - Б) грумінг
4. Психотропні ефекти стресорних гормонів.
5. Психотропний ефект гормонів як основа перед менструального синдрому.
6. Неконтрольований стрес і депресія. Біологічний сенс депресивних станів.

Тема 4. Нервові механізми регуляції поведінки людини

1. Типологія вищої нервової діяльності.
2. Співвідношення вроджених та набутих форм поведінки людини.

Змістовий модуль 2. Статеві відмінності поведінки людини: соціально-біологічний аспект**Тема 5. Поняття статі людини.**

1. Хромосомний етап формування статі людини.
2. Гонадний етап формування статі людини.
3. Соматичний етап формування статі людини.
4. Нейронний етап формування статі людини.
5. Соціальний етап формування статі людини.
6. Можливі наслідки розузгодження етапів.

Тема 6. Фундаментальні відмінності двох статей.

1. Біологічна доцільність існування двох статей.
2. Генетична стабільність та індивідуальна пластичність жінок.
3. Стійкість чоловіків до стресу.
4. Нагромадження ресурсів і «циклювання» у жінок.
5. Чоловічі і жіночі психологічні типи.
6. Соціальний сенс існування двох статей.
7. Роль біоритмів в поведінці чоловіків і жінок.

4.2. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2

Для студентів денної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта (Біологія)» освітньої програми «Біологія»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Лаб.	Конс.	Сам. роб.
Змістовий модуль 1. Поведінка людини: нервово-гуморальна регуляція.					
Тема 1. Взаємозв'язок функцій організму	20	2	-	2	16
Тема 2. Загальна характеристика гуморальної регуляції.	20	2	-	2	16
Тема 3. Комплексні приклади психотропного ефекту гормонів: стрес і передменструальний синдром.	24	6	-	2	16
Тема 4. Нервові механізми регуляції поведінки людини	27	2	8	1	16
Разом за змістовим модулем 1	91	12	8	7	64

Змістовий модуль 2. Статеві відмінності поведінки людини: соціально-біологічний аспект					
Тема 5. Поняття статі людини.	27	6	4	1	16
Тема 6. Фундаментальні відмінності двох статей.	32	6	8	2	16
Разом за змістовим модулем 2	59	12	12	3	32
Усього годин	150	24	20	10	96

Для студентів заочної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта (Біологія)» освітньої програми «Біологія»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Лаб.	Конс.	Сам. роб.
Змістовий модуль 1. Поведінка людини: нервово-гуморальна регуляція.					
Тема 1. Взаємозв’язок функцій організму	21	2	-	1	18
Тема 2. Загальна характеристика гуморальної регуляції.	19	-	-	1	18
Тема 3. Комплексні приклади психотропного ефекту гормонів: стрес і передменструальний синдром.	27	6	-	1	20
Тема 4. Нервові механізми регуляції поведінки людини	28	-	4	6	18
Разом за змістовим модулем 1	95	8	4	9	74
Змістовий модуль 2. Статеві відмінності поведінки людини: соціально-біологічний аспект					
Тема 5. Поняття статі людини.	25	4	-	3	18
Тема 6. Фундаментальні відмінності двох статей.	30	4	2	6	18
Разом за змістовим модулем 2	55	8	2	9	36
Усього годин	150	16	6	18	110

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Для студентів денної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта (Біологія)» освітньої програми «Біологія»

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Історія розвитку об'єктивної психології.	16
2	Загальна характеристика гормонів і залоз.	16
3	Поняття стресу.	16
4	Типологія вищої нервової діяльності.	16
5	Соціальний етап формування статі людини.	16
6	Соціальний сенс існування двох статей.	8
7	Роль біоритмів в поведінці чоловіків і жінок.	8
	Разом	96

Для студентів заочної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта (Біологія)» освітньої програми «Біологія»

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Історія розвитку об'єктивної психології.	18
2	Загальна характеристика гормонів і залоз.	18
3	Поняття стресу.	20
4	Загальна характеристика гормонів і залоз.	9
5	Принципи гуморальної регуляції.	9
6	Типологія вищої нервової діяльності.	9
7	Соціальний етап формування статі людини.	9
8	Біологічна доцільність існування двох статей.	9
9	Генетична стабільність та індивідуальна пластичність жінок.	9
	Разом	110

5. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)
ІНДЗ не передбачене.

5. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Для студентів денної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта (Біологія)» освітньої програми «Біологія»

Поточний контроль (маx = 40 балів)			Модульний контроль (маx = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1			Модуль 2		
T4	T5	T6	МКР №1	МКР №2	
16	8	16	30	30	100

Для студентів заочної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта (Біологія)» освітньої програми «Біологія»

Поточний контроль (макс = 100 балів)						Загальна кількість балів
T1	T2	T3	T4	T5	T6	
6	6	8	46	8	26	100

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)

Критерії оцінювання

Для студентів денної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта (Біологія)» освітньої програми «Біологія»

Усні відповіді оцінюються за такими критеріями:

1 бал – відповідь поверхнева на основі прочитаної лекції; відтворення заученого матеріалу без усвідомлення його суті; розуміння і розкриття лише окремих позицій.

2 бали – відповідь послідовна, недостатньо структурована; роз'яснення переважної кількості позицій (без виділення основних позицій); використання тексту лекції та одного підручника.

3 бали – відповідь чітка, структурована, логічна; включає узагальнені, систематизовані позиції; побудована на основі матеріалу лекції та кількох підручників; аргументоване посилання на додаткові наукові джерела, спеціальну літературу, власні наукові доробки; наведення власних прикладів; порівняльний аналіз.

Практичні навички (виконання практичної роботи) оцінюються за результатами виконання практичних робіт. Максимальна кількість балів за виконання роботи – *1 бал*. Загалом за усі практичні роботи – *10 балів*. Практична робота може бути оцінена, якщо студент виконав всі завдання, оформив роботу, зробив висновки.

Проміжний контроль (модульна контрольна робота) проводиться письмово. Модульний зріз передбачає розв'язання 15 тестових завдань, які складаються на основі лекційного курсу, практичних робіт і питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Правильне розв'язання тестового завдання оцінюється в *2 бали*. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за один модульну контрольну роботу – *30 балів* (загалом 60 балів за три модульні контрольні роботи).

Підсумковий контроль – екзамен. Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного й модульного контролю. При цьому завдання із цих видів контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажання підвищити рейтинг, студент складає залік у формі тестування. При цьому на залік виносяться *60 балів*, а бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються. Для отримання заліку потрібно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою. У відомості та індивідуальному навчальному плані студента в графі «оцінка за національною шкалою» робиться запис «зараховано».

Для студентів заочної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта (Біологія)» освітньої програми «Біологія»

Усні відповіді оцінюються за такими критеріями:

6 балів – відповідь поверхнева на основі прочитаної лекції; відтворення заученого матеріалу без усвідомлення його суті; розуміння і розкриття лише окремих позицій.

12 балів – відповідь послідовна, недостатньо структурована; роз'яснення переважної кількості позицій (без виділення основних позицій); використання тексту лекції та одного підручника.

18 балів – відповідь чітка, структурована, логічна; включає узагальнені, систематизовані позиції; побудована на основі матеріалу лекції та кількох підручників; аргументоване посилання на додаткові наукові джерела, спеціальну літературу, власні наукові доробки; наведення власних прикладів; порівняльний аналіз.

Практичні навички (виконання практичної роботи) оцінюються за результатами виконання практичних робіт. Максимальна кількість балів за виконання роботи – *2 бали*. Загалом за усі практичні роботи – *6 балів*. Практична робота може бути оцінена, якщо студент виконав всі завдання, оформив роботу, зробив висновки.

Підсумковий контроль – екзамен. Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного й модульного контролю. При цьому завдання із цих видів контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажання підвищити рейтинг, студент складає залік у формі тестування. При цьому на залік виносяться *60 балів*, а бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються. Для отримання заліку потрібно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою. У відомості та індивідуальному навчальному плані студента

в графі «оцінка за національною шкалою» робиться запис «зараховано».

Список джерел

1. Жуков Д.А. Биология поведения: гуморальні механізми. – СПб.: Речь, 2007.
2. Блум Ф., Лейзерсон А., Хофстедтер Л. Мозг, разум и поведение. М., 1988.
3. Возникновение человека. М., 1977-79. Т. 1-5.
4. Козинцев А. Г. Проблема грани между человеком и животными: Антропологический аспект // Этнографическое обозрение. 1996. Вып. 4. С. 96-116.
5. Красота и мозг: Биологические аспекты эстетики. М., 1995.
6. Левонтин Р. Человеческая индивидуальность: Наследственность и среда. М., 1993.
7. Линден Ю. Обезьяны, человек и язык. М., 1981.
8. Лурия А. Р. Основы нейропсихологии. М., 1973.
9. Рогинский Я. Я. Об истоках возникновения искусства. М., 1982.
10. Спрингер С., Дейч Г. Левый мозг, правый мозг. М., 1983.
11. Фогель Ф., Мотульски А. Генетика человека. М., 1989-90. Т. 1-3.
12. Изард Ч. Психология эмоций. СПб., 1999.
13. Лоренц К. Агрессия. М., 1994.
14. Резникова Ж. И. Интеллект и язык: Животные и человек в зеркале экспериментов. М., 2000.
15. Резникова Ж. И. Экология, этология, эволюция. Ч. 1: Структура сообществ и коммуникация животных. Новосибирск, 1997.
16. Харрисон Дж., Уайнер Дж., Таннер Дж., и др. Биология человека. М., 1979.
17. Эфроимсон В. П. Генетика этики и эстетики. СПб., 1995.